

OPETUSHALLITUS

Kulttuurikasvatus uudistuvissa Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmissa

LP 2016

VALTAKUNNALLINEN LASTENKULTTUURIFOORUMI

12.11.2014 Kuopio

Mikko Hartikainen

Opetushallitus

OPS 2016

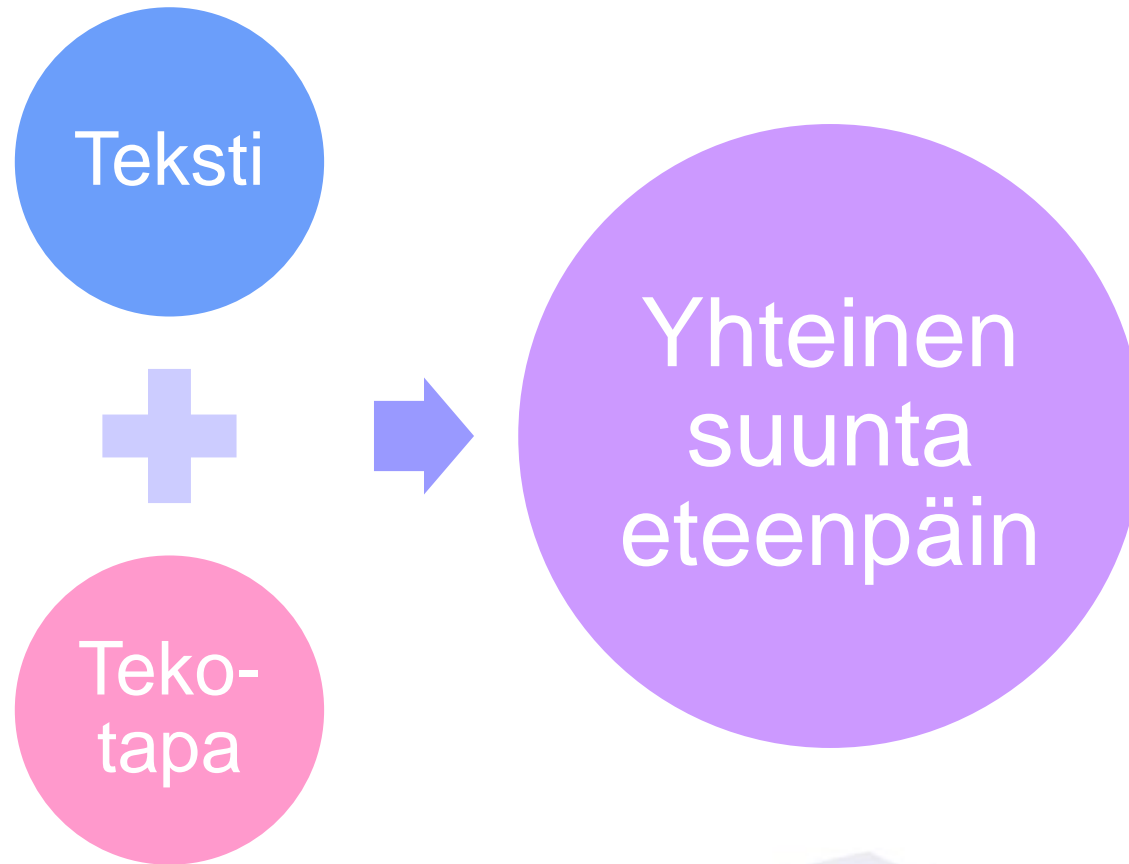
Esityksen runko

- Peruste uudistuksen tausta ja linjaukset
- Miten opetussuunnitelman perusteet uudistuvat kulttuuriopetuksen näkökulmasta?
- Miten uudistuvat perusteet tukevat kuntia ja muita opetuksen järjestäjiä kulttuurikasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa?

Tulevaisuutta rakentava opetussuunnitelma

Uudistuksessa keskeisiä kysymyksiä

- Mitä on tulevaisuuden sivistys? Millaista osaamista tarvitaan?
Miten työskennellen parhaiten edistetään oppimista ja osaamista?

SUUNTA

- Miten muutos toteutuu kunnan ja koulun toimintakulttuurissa sekä jokaisella oppitunnilla? Oman näkemyksen ja tahtotilan merkitys.

TOIMINTA

- Millaisia taitoja opettajat ja muu henkilöstö tarvitsee?

OSAAMINEN

- Mikä on opetussuunnitelman perusteiden ja paikallisen opetussuunnitelman merkitys työn ohjaajana ja tukijana?

NORMIT

Ohjausjärjestelmän eri osat perusopetuksessa

- **Perusopetuslaki ja asetus**
- **Valtioneuvoston asetus tuntijaosta**
  - Valtioneuvoston asetus (422/2012) 28.6.2012 koskee esiopetusta, perusopetusta, lisäopetusta, perusopetukseen valmistavaa opetusta sekä aikuisten perusopetusta.
  - Sisältää tavoitteet kaikille edellä mainituille sekä perusopetuksen valtakunnalliset tuntijaot oppivelvollisten ja aikuisten perusopetukselle
- **Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet**
- **Paikallinen opetussuunnitelma ja vuosisuunnitelma**
- **Taustalla:**
  - Arvio toiminta-ympäristön muutoksesta, nykytilan analyysi ja kansalliset linjaukset
  - Hallitusohjelma ja KESU 2011-2016

OPETUSHALLITUS

OPETUS JA OPPIMINEN

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄN /
OPPILAITOKSEN OPETUSSUUNNITELMA
ja sen varaan rakentuva
vuosisuunnitelma

Perusopetuksen
laatukriteerit

Opetuksen
järjestäjän
linjaukset

Opetuksen
järjestäjän
linjaukset

Oppimateriaali

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004
Valtioneuvoston opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen
tuntijaosta 1435/2001

Perusopetuslaki 1998/628

Perusopetusasetus 1998/852

Marraskuun 2014 tilanne

- ◆ Esiopetuksen perusteet viimeistelyvaiheessa
- ◆ Perusopetuksen, lisäopetuksen ja aikuisten perusopetuksen perusteasiakirjoja muokataan saatujen lausuntojen pohjalta
- ◆ Perustemääräykset annetaan vuoden 2014 lopussa
- ◆ Julkaisuna saatavissa 2015 alussa
- ◆ ePerusteet –muotoon asiakirjat saataneen helmikuussa 2015

Avoin, osallistuva valmisteluprosessi

- Monialaiset työryhmät + sähköiset kommentointiryhmät
- Opetuksen järjestäjiltä pyydetään palaute
Opetushallituksen verkkosivuilla on avoin kommentointi-mahdollisuus kolmesti valmisteluprosessin aikana:
  - **Marraskuu 2012 - yleiset linjaukset**
  - **Syyskuun alku 2013 - esiopetus**
  - **Huhtikuu 2014 - perusopetus ja lisäopetus**
- Keskeisiltä sidosryhmiltä pyydetään viralliset lausunnot uusista opetussuunnitelman perusteista syksyn 2014 aikana
- Opetussuunnitelman perusteiden valmiina vuoden 2014 loppuun mennessä
- Paikalliset opetussuunnitelmat hyväksyttävä ennen 1.8.2016.

Verkkosivut: oph.fi/ops2016

- ◆ Etusivun uutiset
- ◆ Tavoitteet
- ◆ Aikataulu
- ◆ Työryhmät
- ◆ Paikallisen työn tuki
- ◆ Perusteluonnokset
- ◆ Taustamateriaalit
- ◆ Blogi

OPS 2016 - Esi- ja perusopetuksen opetu...

oph.fi/ops2016/

TEKSTIVERSIO PA SVENSKA Q A Q A HAE

OPS 2016

ETUSIVU TAVOITTEET AIKATAULU TYÖRYHMÄT PAIKALLISEN TYÖN TUKEA PERUSTELUONNOKSET BLOGI TAUSTAMATERIAALIT

OPS 2016 - Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen

Valtioneuvosto antoi 28.6.2012 asetuksen perusopetuslaissa tarkoitettujen opetuksen tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta ([Valtioneuvoston asetus 422/2012](#)). Asetuksessa määritellään tavoitteet esiopetukselle, perusopetukselle, lisäopetukselle sekä perusopetukseen valmistavalle opetukselle. Asetus sisältää myös perusopetuksen tuntijaon sekä joukon mm. kielenopetusta ja erityistä tukea koskevia säännöksiä.

Opetushallitus on käynnistänyt valtioneuvoston asetuksen pohjalta opetussuunnitelman perusteiden valmistelun esiopetusta, perusopetusta ja lisäopetusta varten.

Esiopetuksen, perusopetuksen ja lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet valmistuvat vuoden 2014 loppuun mennessä. Uusien opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti laadittujen paikallisten opetussuunnitelmien tulee olla hyväksytyinä siten, että niiden mukaiseen opetukseen voidaan siirtyä 1.8.2016 alkavan lukuvuoden alusta lukien. Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet on uudistettu vuonna 2009, eikä niihin tässä vaiheessa tule muutoksia.

Opetushallitus julkaisee näillä OPS 2016 -verkkosivuilla tietoa perusteiden laadinnan etenemisestä sekä tukineistoa paikalliseen opetussuunnitelmatyöhön valmistautumiseen ja työn toteuttamiseen.

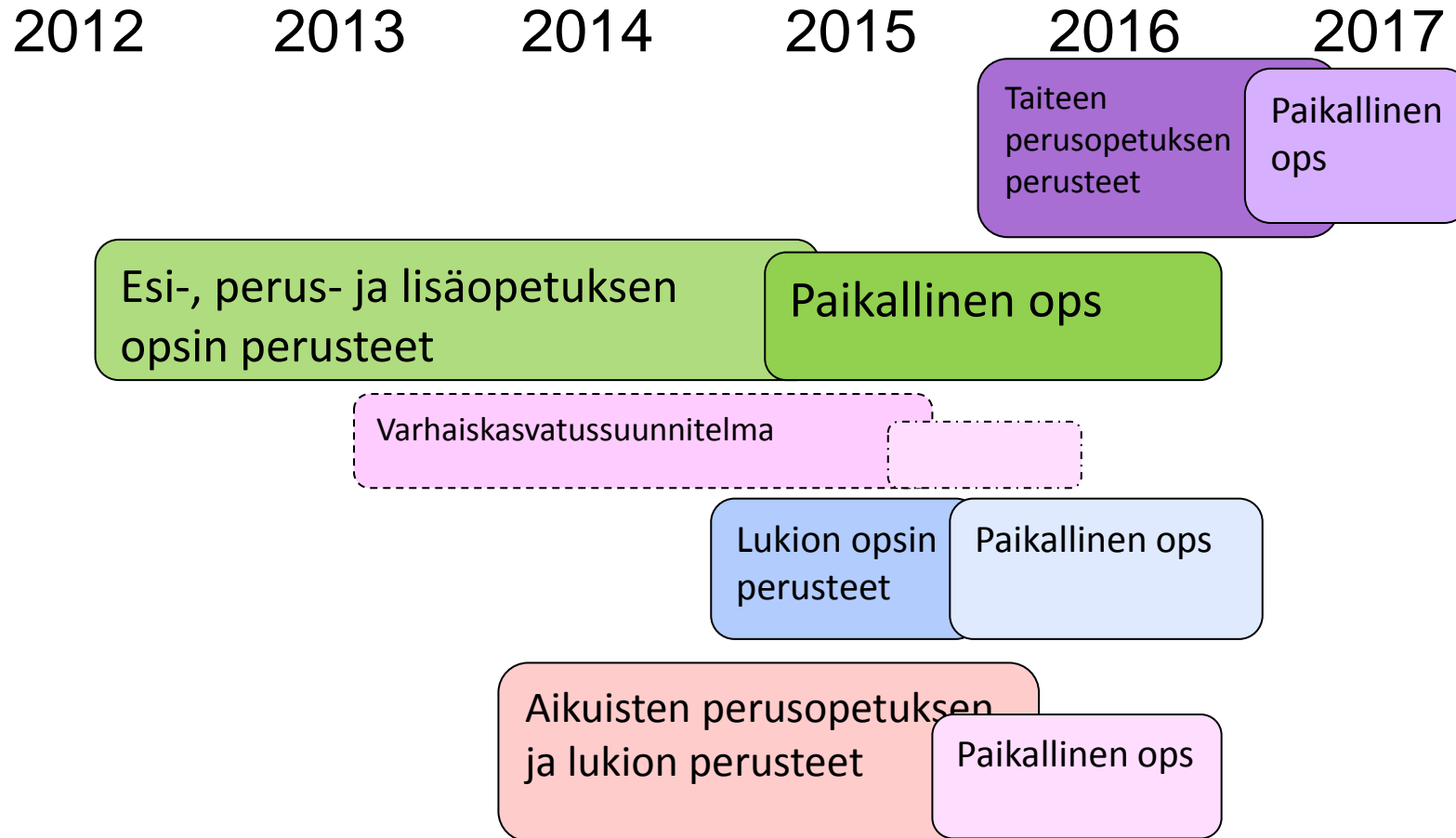
Ajankohtaista

- Hyvää kevätlukukautta 2014
- Uuden oppilas- ja opiskelijahuollon vaikutukset
- Vuosi vaihtuu ja perusteiden uudistaminen etenee
- Esi- ja perusopetus uuden kynnyksellä -seminaari järjestettiin 7.11.2013

Näytä kaikki

Yleissivistävä koulutus uudistuu: Opetussuunnitelmatyö 2012 - 2017

OPETUSHALLITUS

Uudistuvat opetussuunnitelman perusteet kulttuuriopetuksen näkökulmasta

OPS 2016

LP 2016

Esiopetus / Perusopetus

- ◆ **Päälinjat ovat yhteisiä**
  - muun muassa arvoperusta, oppimiskäsitys, keskeiset tavoitteet
  - jokaisella oma tehtävä
  - toimintakulttuurissa yhteisten piirteiden lisäksi koulutustehtävän mukaisia erityispiirteitä
- ◆ Esimerkiksi esiopetuksessa selkeytetään opetukselle asetettavia tavoitteita – lapsen työskentelyssä leikki ja toiminnallisuus on edelleen keskeisintä

Esiopetus / Perusopetus: Opetussuunnitelman osa-alueet Laaja opetussuunnitelmäkäsitys

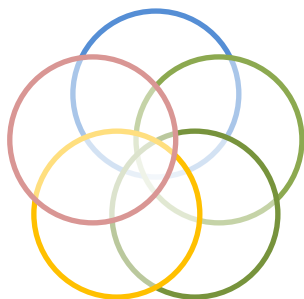

Muuttuva yhteiskunta

Laaja-alainen osaaminen

Tiedon ja taidonalat

Eheä päivä

Uudistuva päivähoito ja
varhaiskasvatus

V A R H A I S K A S V A T U S

Eheytetty opetus

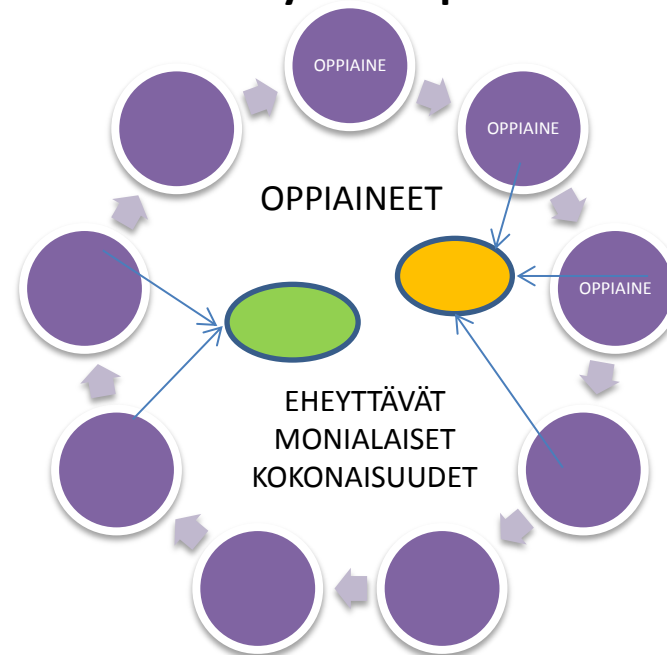
Lasten kiinnostuksen
kohteet

Yhteiset tavoitteet
ESIOPETUS

O P P I M I S E N P O L K U

Oppiaineopetus
Eheyttävä opetus

P E R U S O P E T U S

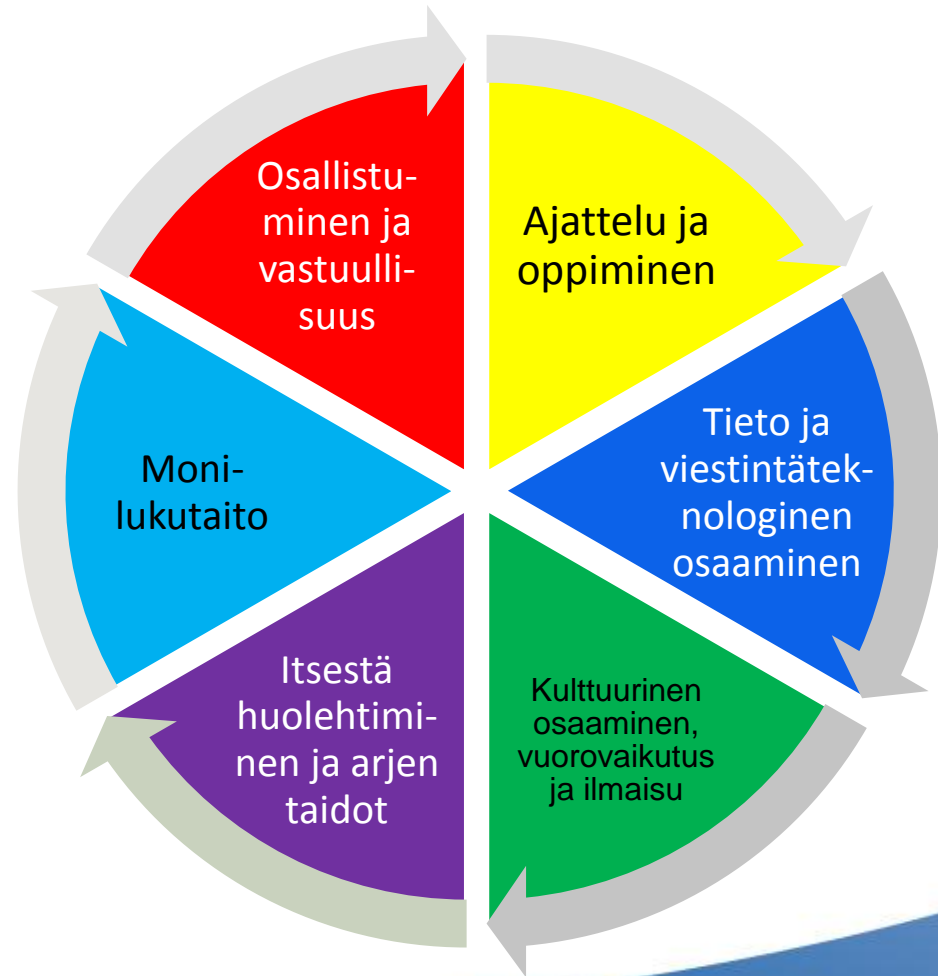
KEHITYS – KASVATUS – OPPIMINEN - HYVINVOINTI

Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan **tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon** muodostamaa kokonaisuus. Siihen kuuluu myös kyky käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla.

Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

- ◆ Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja **jatkuu läpi elämän**. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana **eri tiedon- ja taidonaloihin** liittyvässä opiskelussa sekä **arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa**.
- ◆ Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman **muutoksesta**.

Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

- ◆ **Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työn teko ja kansalaisena toimiminen** edellyttävät laaja-alaista osaamista
- ◆ Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa tietosisältöjä enemmän, **miten työskennellään**, millaisiksi **oppimisympäristöt** rakennetaan ja miten lasten **oppimista ja hyvinvointia** tuetaan.
- ◆ Laaja-alainen osaaminen otetaan huomioon **kaikessa esiopetuksen toiminnassa**: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä
- ◆ Edellyttää **suunnitelmallista työskentelyä** ja tavoitteiden toteutumisen **arviointia** sekä esi- että perusopetuksessa

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Esiopetus

- **Vuorovaikutustaidot sekä kyky ilmaista itseään ja ymmärtää muita** > merkitys hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa
- Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää **eri näkemyksiä** > kuuluu vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen
- Ihmissuhteiden rakentaminen ja ongelmatilanteiden ratkaiseminen > **yhteistyötaidot**
- **Vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen harjoittelu** > turvallisesti sekä muiden kanssa
- **Juhlat, leikit ja yhteistyöhön** perustuvan toiminnan harjoittelu > eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa
- Lasten **arvostava kohtelu** ja ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin ohjaaminen
- **Lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen tutustuminen**
- Oman ja toisten perheiden **perinteiden ja tapojen arvostaminen**
- **Kielitietoisuuden** kehittymisen tukeminen
- **Rohkaiseminen ilmaisemaan itseään eri keinoin**

Monilukutaito

- ◆ **Tavoite:**
kehittää lasten ja nuorten erilaisten viestien tulkitsemisen ja tuottamisen taitoja jatkumona esikoulusta läpi elämän; edetään perustaidoista laaja-alaisuuteen
- ◆ **Haaste:**
Tietoa voidaan tuottaa ja esittää monikanavaisesti: sanallisesti, kuvallisesti, äänellisesti, numeerisesti ja kinesteettisesti ja näiden yhdistelmien avulla.
- ◆ **Käsite kattaa** kirjoitetun tekstin lukutaidon, kuvanlukutaidon, numeraalisen/matemaattisen lukutaidon, medialukutaidon ja digitaalisen lukutaidon

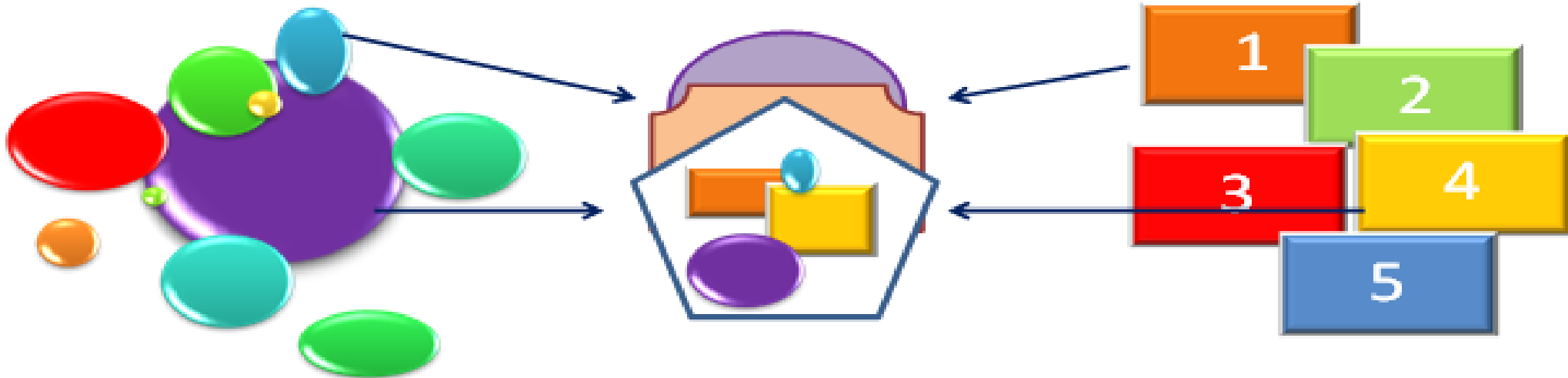
Esi- ja alkuopetus ovat vahvasti lapsikeskeisiä - esiopetuksen oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat
Eheytetty opetus

LASTEN MIELENKIINNON
KOHTEET

OPPIMISKOKONAISUUDET

OPETUKSEN YHTEISET
TAVOITTEET

Tiedon ja taidonalat

Laaja-alainen osaaminen

Oppimiskokonaisuudet

Yhteiset tavoitteet – viisi kokonaisuutta

- ◆ Ilmaisun monet muodot
- ◆ Kielen rikas maailma
- ◆ Minä ja meidän yhteisömme
- ◆ Tutkin ja toimin ympäristössäni
- ◆ Kasvan ja kehityn

Ilmaisun monet muodot

- ◆ **Lapset saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen, kun he tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään**
- ◆ **Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun perustaitoja harjoittelemalla**
- ◆ **Ilmaisun monet muodot –kokonaisuuden yhteisiä tavoitteita mm.**
  - rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja
  - elämyksiä taiteesta ja kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta
  - lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset
  - kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista

Ilmaisun monet muodot

Kuvataiteellisen ilmaisun perustaidot

- ◆ Kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia
- ◆ Opetus suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien
- ◆ Rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja
- ◆ Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä.
- ◆ Havainnoidaan omien kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita.
- ◆ Ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvista

Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

- Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat **johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon**.
- Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen **laatua** sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien **osallisuutta**.
- Yhteistyön tulee olla **suunnitelmallista**. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.
- Yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa **edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta** > oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.
- Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan mm. toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet, käytettävät oppimisympäristöt sekä **yhteistyön tavoitteet ja käytännöt**

Perusopetuksen arvoperusta

Perusopetuksen arvoperusta: Kulttuurinen moninaisuus rikkautena

- Opetus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka on muodostunut ja muotoutuu kulttuureiden vuorovaikutuksessa.
- Opetus tukee oppilaiden kulttuuri-identiteetin rakentumista ja kasvua aktiivisiksi toimijoiksi omassa kulttuurissaan ja yhteisössään
- Opetus tukee kiinnostusta muita kulttuureita kohtaan
- Opetus vahvistaa luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta, edistää vuorovaikutusta kulttuurien sisällä ja niiden välillä ja luo siten pohjaa kulttuurisesti kestäväälle kehitykselle.

Perusopetus: Käsitys oppimisesta

- ◆ Oppilas on **aktiivinen toimija**
- ◆ Myönteiset tunnekokemukset, **yhdessä tekeminen ja uutta luova toiminta** edistävät oppimista
- ◆ **Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa** toisten kanssa – kielen ja vuorovaikutuksen merkitys, vertaisoppiminen
- ◆ **Taitojen merkitys**
- ◆ Kasvaminen **vastuuseen** omasta opiskelusta
  - Oman oppimisprosessin hahmottaminen
  - Tavoitteiden asettaminen ja oman työn suunnittelu ja arviointi
  - Kannustavan ja ohjaavan palautteen merkitys

Oppimisympäristöjen ajattelemisen uudelleen

- ◆ **Ympäristöjen monipuolisuus** sekä tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksien hyödyntäminen
- ◆ **Koulussa ja sen ulkopuolella tapahtuvan oppimisen kietoutuminen yhteen**
- ◆ **Yhteisöllinen tiedon rakentaminen ja osaamisen jakaminen**
- ◆ **Mahdollisuus osallistumiseen, vaikuttamiseen ja tekemiseen**
- ◆ Turvallisuuteen, esteettömyyteen ja esteettisyyteen liittyvät näkökulmat

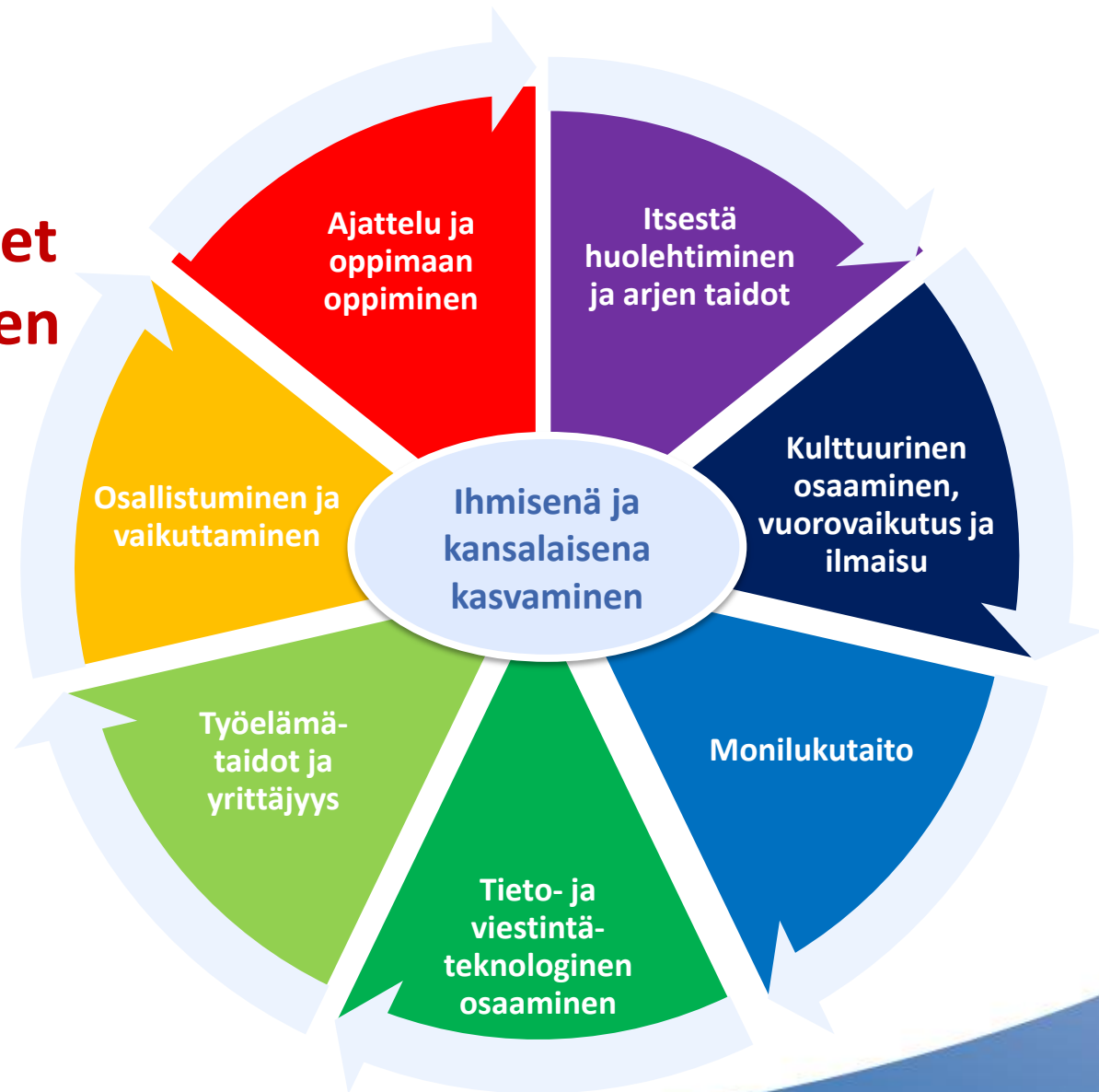
Työtapojen valinnan lähtökohdat

- ◆ Lähtökohtana oppimiskäsitys ja tavoitteet
- ◆ **Laaja-alaisen osaamisen edistäminen**
- ◆ Motivaation vahvistaminen
- ◆ Eriyttäminen ja eheyttäminen
- ◆ Yhteisöllisen oppimisen tukeminen
- ◆ Tieto- ja viestintätekniikan monipuolinen hyödyntäminen

Perusopetuksen tavoitteet ja laaja-alainen osaaminen

- tiedot
- taidot
- arvot
- asenteet
- tahto

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Perusopetus

- ohjataan **ympäristön kulttuuristen merkitysten** tunnistamiseen ja arvostamiseen
- ohjataan **oman kulttuuri-identiteetin** ja myönteisen **ympäristösuhteen** rakentamiseen
- opitaan tuntemaan ja arvostamaan **elinympäristöään** ja sen **kulttuuriperintöä** sekä omia sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan
- pohtimaan **oman taustan merkitystä** ja paikkaansa sukupolvien ketjussa
- saadaa mahdollisuuksia kokea ja tulkita **taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä**.
- opitaan välittämään, muokkaamaan ja luomaan **kulttuuria ja perinteitä** ja huomaamaan niiden **merkityksen hyvinvoinnille**

Toimintakulttuuri perusteluonnoksessa

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

- Koulu osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa paikallinen ja globaali limittyvät
- Erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään
- Yhteisö arvostaa ja hyödyntää maan kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista monimuotoisuutta

Monialaiset oppimiskokonaisuudet

- Monialaiset oppimiskokonaisuudet (OK) ovat opetusta eheyttäviä ja oppiaineiden yhteistyöhön perustuvia opiskelujaksoja, joissa hyödynnetään koulun kaikkea toimintaa ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa.
- Suunnitellaan paikallisesti toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavien periaatteiden mukaisiksi
- Edistävät laaja-alaisen osaamisen kehittymistä

Monialaiset oppimiskokonaisuudet

- Vähintään yksi oppimiskokonaisuus lukuvuodessa
- Oppimiskokonaisuuksien nimet, tavoitteet ja sisällöt päätetään paikallisesti
  - Oppilaiden kannalta kiinnostavia ja merkityksellisiä
  - Auttavat hahmottamaan, miten eri oppiaineissa opiskeltavat asiat liittyvät toisiinsa ja ”oikeaan” elämään
  - Lisäävät mahdollisuuksia ymmärtää asioiden vuorovaikutussuhteita ja keskinäisiä yhteyksiä

Oppiaineiden opetus

- Lähtökohtana Valtioneuvoston asetuksen (422/2012) 3§ ja sen perustelut
  - Opetuksella rakennetaan laajaa yleissivistystä ja tuetaan oppilaiden maailmankuvan avartumista
  - Huolehditaan sekä eri tiedonalojen tavoitteista että yleisemmistä läpileikkaavista tavoitteista
  - Tavoitteena on, että oppilaalle rakentuu mielekkäitä, eheyttäviä oppimiskokonaisuuksia, jotka toteutuvat oppiaineiden yhteistyönä
  - Opetuksen tulee perustua tieteelliseen tietoon

Miten perusteet tukevat opetuksen järjestäjiä kulttuurikasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa?

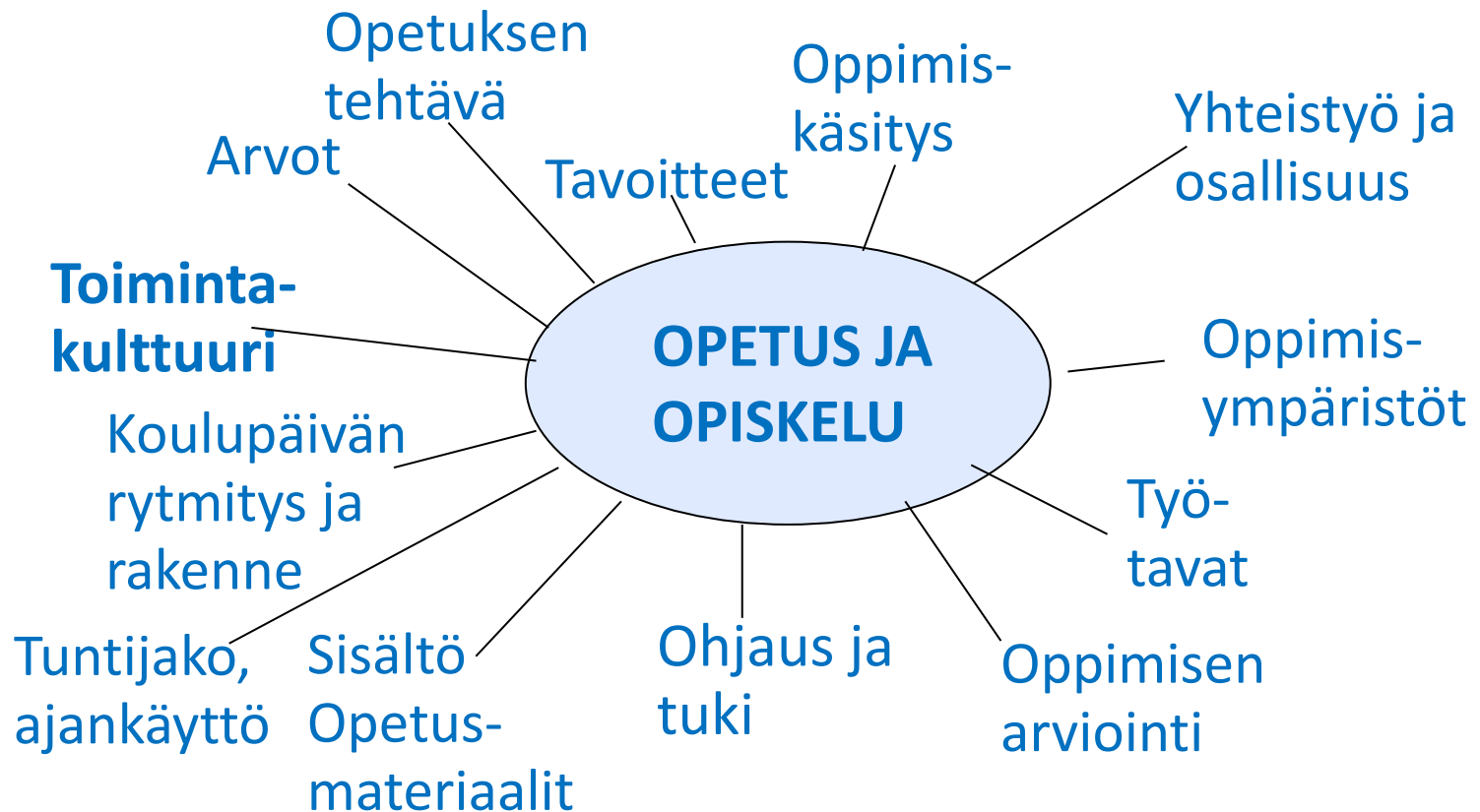

OPS 2016

LP 2016

Paikallinen opetussuunnitelmatyö

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut

- Mitkä **muut tahot** ovat mukana opetussuunnitelman laadinnassa ja toteutuksessa ja miten yhteistyö järjestetään
- Miten **paikalliset erityispiirteet ja -tarpeet**, kehittämistyö ja tavoitteet sekä **muut paikalliset suunnitelmat** otetaan opetussuunnitelman valmistelussa huomioon
- Mihin opetussuunnitelmaa **täydentäviin suunnitelmiin ja ohjelmiin paikallisessa opetussuunnitelmassa sitoudutaan** (esimerkiksi aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma, kestävän kehityksen ohjelma, tasa-arvosuunnitelma, kulttuurikasvatussuunnitelma, tietostrategia)

Paikallisesti ratkaistavia asioita

- Miten työ organisoidaan ja resursoidaan
- Miten yhteistyö rakennetaan – miten erityisesti oppilaat ja huoltajat saadaan mukaan
- Miten määritellään opetuksen arvoperusta ja tehtävä
- Miten pohditaan oppimiskäsityksen vaikutusta
- Miten opetuksen ja kasvatuksen tavoitteet täsmennetään; erityisesti laaja-alainen osaaminen
- Miten oma toimintakulttuuri linjataan
- Miten toimintakulttuuri toteutuu koulutyön käytännön järjestämisessä
- Miten oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto järjestetään
- Miten oppilaan arviointi toteutetaan ja turvataan sen yhdenvertainen toteutuminen
- Miten kieli- ja kulttuuriryhmien opetus järjestetään
- Miten siirtymävaiheet ja vuosiluokkakokonaisuudet toimivat
- Miten oppiaineiden tavoitteet ja sisällöt tarkennetaan ja jaetaan vuosiluokittain

ePerusteet – uusi työkalu

- ◆ Perusteasiakirjat tuotetaan sähköisessä ja rakenteistetussa muodossa - ePerusteet osana Oppijan verkkopalvelua
- ◆ Opetussuunnitelman perusteiden teksti muodostuu ePerusteet -palvelussa kahdesta osasta: normiosa ja tukiaineisto
- ◆ Palvelussa voidaan laatia myös kunta- tai koulukohtainen opetussuunnitelma *Paikallinen opetussuunnitelma* -työkalulla

OPETUSSUUNNITELMATYÖN KESKEINEN TAVOITE

Luodaan **yhdessä** paremmat edellytykset

